

s.remissvar@regeringskansliet.se
s.sof@regeringskansliet.se

Remiss av betänkandet Hem för barn och unga För en trygg, säker och meningsfull vård (SOU 2025:84)

Er beteckning: S2025/01291

Sammanfattning

Länsstyrelsen tillstyrker i stort utredningens förslag om att införa en ny placeringsform, hem för barn och unga i socialtjänstförordningen (2025:468) och en ny lag med bestämmelser om det förebyggande arbetet för en trygg och säker vårdmiljö och befogenheter. Reformen ses särskilt positivt utifrån barnrättsperspektivet och vikten av att säkerställa barns skydd och rätt till vård och behandling.

Länsstyrelsen saknar målgruppen Ensamkommande barn, EKB, i utredningen. Det är viktigt att den målgruppen inte glöms bort i arbetet med en ny placeringsform då dessa barn till viss del placeras på HVB idag utifrån utformat mottagningssystem.

Länsstyrelsen vill betona att önskvärd kompetens hos föreståndare och personal i ett hem för barn och unga är kunskap om våldsutsatthet, jämställdhet och destruktiva maskulinitetsnormer samt kunskap om olika former av funktionsnedsättning med betoning på neuropsykiatriska diagnoser.

Länsstyrelsen saknar en genomgående analys av kön i utredningen och dess förslag för att synliggöra att det finns behov av en ökad jämställdhetsintegrering av vården inom hem för barn och unga. Tjejerna uttrycker en otrygghet i dessa placeringsformer. Destruktiva maskulinitetsnormer i verksamheterna behöver synliggöras och bekämpas så att tjejer i ökad grad skyddas från våld, särskilt det sexuella våldet, båda av jämnåriga och vårdpersonal och av män som söker upp tjejer i dessa vård- och omsorgsformer.

Länsstyrelsen vill betona att det finns flera likheter med reformen för skyddat boende som trädde i kraft 2024, vilket innebär att det

kan finnas erfarenheter i uppföljning av den reformen som kan appliceras i genomförandet av dessa lagförslag.

Länsstyrelsen vill kommentera utmaningarna med att reglera och differentiera vården på det sätt som utredningen föreslår.

Indelningen i de tre olika vårdformerna kan komma att innebära att barn och unga fortsatt kommer uppleva brister i placeringarna då det förekommer att barns vårdbehov inte går att separera så som föreslås i den generella och specialiserade vårdformen, på grund av sammansatt problematik.

Länsstyrelsen vill även uppmärksamma utredningen på att arbetet med bedömningsstöd och en tydlig kategorisering för socialtjänsten behöver implementeras i takt med lagstiftningen. Detta är viktigt att ta i beaktande så kommuner och hem för barn och unga är redo inför reformens införande.

Synpunkter på betänkandets förslag

Länsstyrelsen tillstryker utredningens huvudsakliga förslag men kommer att lämna synpunkter inom kapitel 1, 4, 6 och 14. Dessa synpunkter redovisas i kronologisk ordning.

1.1 Förslag till lag (2026:000) med särskilda bestämmelser för vård vid hem för barn och unga

18 § Kroppsvisitation

Länsstyrelsen ser mycket positivt på att barnet eller den unge ska tillfrågas om han eller hon önskar att någon särskild person ur personalen genomför eller närvarar vid kroppsvisitationen men vill också betona att barnet eller den unge bör tillfrågas om det finns någon person som barnet inte anser ska närvara vid visitationen. Skälen för detta är att det finns en risk att vissa personer i personalen utövar fysiskt eller psykiskt våld, skada eller övergrepp, vanvård eller försumlig behandling, misshandel eller utnyttjande, inklusive sexuella övergrepp mot barnet.

1.16 Förslag till förordning om ändring i socialtjänstförordningen (2025:468)

5 a kap. Hem för barn och unga

2§ Vårdens innehåll

Länsstyrelsen ser positivt på en tydligare målgruppsindelning men vill kommentera utmaningarna med att reglera och differentiera vården på det sätt som utredningen föreslår. Länsstyrelsen anser inte att förslaget om differentieringen är i överensstämmelse med den beskrivning som kommer från verksamheterna; om barns svåra och sammansatta vårdbehov med svårigheter att kunna göra lämplighetsbedömningen och väldigt lite tid för att kunna göra en bra planering för inskrivningen. Den sammansatta problematiken många barn har kan göra det svårt att separera vårdbehoven så som föreslås i den generella och specialiserade vårdformen vilket kan komma att innebära att barn och unga kommer uppleva brister i placeringar.

Länsstyrelsen vill betona vikten av att barn med olika problematik ska hålls åtskilda från varandra för att undvika smittoeffekt. Barnen i utredningen omtalar; att barn och unga som är placerade på grund av familjeproblematik/omsorgssvikt utan egen beteendeproblematik, exempelvis ensamkommande barn, inte bör blandas med barn och unga med beteendeproblematik eller de som har problem med missbruk med de som har psykosocial problematik. Det är därför av stor vikt att enheter med olika inriktning hålls åtskilda med geografiskt avstånd så inte barn och unga, trots placering på olika enheter, blir utsatta av smittoeffekt

13 § Föreståndare och personal

Länsstyrelsen har blivit varse från länet att det är vanligt förekommande att kommunala HVB använder exempelvis socionomstudenter som timvikarier eller vaken nattpersonal. Ett förtydligande vore därför önskvärt kopplat till om det tvååriga eftergymnasiala utbildningskravet ska gälla all personal eller om timvikarier och vaken nattpersonal kan undantas utbildningskravet utifrån skrivningen *om det inte finns särskilda skäl*.

Ytterligare önskvärd kompetens hos föreståndare och personal i ett hem för barn och unga är kunskap om våldsutsatthet, jämställdhet och destruktiva maskulinitetsnormer samt kunskap om olika former av funktionsnedsättning med betoning på neuropsykiatriska tillstånd. Detta är viktig kunskap för att personalen ska kunna arbeta förebyggande, bidra till en trygg och säker vårdmiljö och för att förebygga användandet av befogenheter; 7 § lag (2026:000).

Det finns en stor våldsutsatthet hos gruppen unga, särskilt tjejer, både kopplat till tidigare erfarenheter och risk att utsättas inom

placeringen. Ett särskilt fokus på att jämställdhetsintegrera verksamheten och vården behövs för att främja jämställdhet som skyddsfaktor och minska riskerna med separata risker kopplat till barnens kön.

6.3.3 Kunskap om reformens resultat och bedömningar av fortsatta strukturella förändringar

IVOs ansvar inom tillsyn och tillståndsprövning

Länsstyrelsen vill påtala vikten att det bör säkerställas att IVO har de resurser och verktyg som krävs för att hålla kvalitet i tillståndsprövning och tillsyn kopplat till lagförändringarna. Redan vid tillståndsprövning är det viktigt att säkerställa att de aktörer som bedriver verksamhet är seriösa och inte har koppling till organiserad brottslighet. Exempelvis bör det utredas vilka särskilda överväganden som krävs för registrering av föreståndarens personnummer. Det är viktigt att kommunerna ska kunna lita på att aktören uppfyller kraven på lämplighet i lagstiftningen.

Vid tillsyn är det viktigt att säkerställa att barnen inom hem för barn och unga får rätt vård, stöd och behandling. Särskilt vill Länsstyrelsen betona att IVOs tillsyn följer upp att det inte förekommer våld, kränkningar och sexuella övergrepp inom hem för barn och unga.

Nationell uppföljning

Länsstyrelsen vill betona vikten av nationell uppföljning. Det finns risk att ambitionshöjningarna inom hem för barn och unga kommer leda till kostnadsdrivande verksamheter. Likaså är det av vikt att följa upp om förändringarna får den effekt som var avsedd utifrån barnrättsperspektivet och vikten av att säkerställa barns skydd och rätt till vård och behandling. Ytterligare vill Länsstyrelsen betona vikten av att följa upp jämställdhetsintegreringen av vården.

14. Konsekvensanalys

14.1 Konsekvenser för barn och unga

För att ytterligare fördjupa konsekvensanalysen av utredningen förslag, kopplat till barns rättigheter, hade Länsstyrelsen önskat en analys av helhetsbedömningen. Ytterligare önskan hade varit en analys av förslagen i relation till barnens uttalanden – vilka och vad

inom dessa förslag som avviker respektive omhändertas med koppling till barns rättigheter?

Länsstyrelsen hade välkomnat tydligare skrivningar i utredningen som kopplar an till barnens individuella rättigheter, exempelvis kontinuitet i skolgång samt skyddsfaktor som stöd till föräldrar när barnen är placerade. I Lag (2024:79) om placering av barn i skyddat boende finns tydligare skrivningar baserat på barnens individuella rättigheter medan fokus i dessa förslag i högre grad handlar om struktur, kategorisering och differentiering. Länsstyrelsen önskar därför en komplettering i lagstiftningen så att barns rättigheter inte riskerar att bli svagare i Hem för barn och unga än i skyddat boende. Av samma anledning bör även kompetens- och kvalitetskrav för Hem för barn och unga inte hamna på en lägre nivå än för skyddat boende, så att barns rätt till trygghet och professionellt bemötande blir likvärdig oavsett placeringsform.

14.2.3 Ekonomiska konsekvenser för kommunerna

Trots att förslagen långsiktigt innebär besparingar vill Länsstyrelsen göra utredningen observant på att det behövs ekonomiska tillskott i omställningsarbetet, särskilt för kommunerna som har egna HVB-hem för att kunna göra de ambitionshöjningar som föreslås. Länsstyrelsen vill också göra utredningen uppmärksam på att omställningen och ambitionshöjningarna högst troligt kommer att leda till ökade placeringskostnader för kommunerna. Eftersom hemmen kommer att behöva anpassa sin bemanning och kompetensnivå utifrån vilken målgrupp de tar emot är det högst troligt att priserna kommer att skilja sig mellan hemmen som erbjuder generell och specifik vård.

Länsstyrelsen vill även uppmärksamma utredningen på att arbetet med bedömningsstöd och en tydlig kategorisering för socialtjänsten behöver implementeras i takt med lagstiftningen. Detta är viktigt att ta i beaktande så kommuner och hem för barn och unga är redo inför reformens införande.

14.9 Jämställdhet mellan kvinnor och män

Länsstyrelsen saknar en genomgående analys av kön i utredningen och dess förslag. Länsstyrelsen vill uppmärksamma att utredningen av Hem för barn och unga i ökad grad borde ha analyserat och problematiserat hur det inom vården sker olikheter i behandling och bemötande av tjejer respektive killar. Det finns behov av en ökad jämställdhetsintegrering av vården inom hem för barn och unga.

Tjejerna uttrycker en otrygghet i dessa placeringsformer. Destruktiva maskulinitetsnormer i verksamheterna behöver synliggöras och bekämpas så att tjejer i ökad grad skyddas från våld, särskilt det sexuella våldet, båda av jämnåriga och vårdpersonal och av män som söker upp tjejer i dessa vård- och omsorgsformer.

Allmänna synpunkter

Länsstyrelsen saknar målgruppen Ensamkommande barn, EKB, i utredningen.

Det är viktigt att Ensamkommande barn inte glöms bort i arbetet med en ny placeringsform då dessa barn till viss del placeras på HVB idag utifrån utformat mottagningssystem. Barnen lider av omsorgsbrist, men av annan anledning än många andra barn som lyfts i utredningen. För att arbeta med denna målgrupp i hem för barn och unga efterfrågar Länsstyrelsen specialistkompetens baserad på målgruppens behov och särskilda utsatthet. Det är exempelvis av vikt att de som möter barnen har kunskap om riskfaktorer och deras koppling till kön och medborgarskap. Det är en sårbar grupp som riskerar att drabbas av smittoeffekt av andra barns problematik och dessutom själva är extra utsatta, bland annat när det gäller människohandel.

Vikten av att erbjuda stöd i föräldraskapet

Länsstyrelsen vill framföra vikten av att föräldrar till placerade barn får stöd i föräldraskapet. I den så kallade LVU-utredningen (SOU 2015:71) konstaterades att behovet av stöd är stort, men att det ofta är bristfälligt eller saknas.

Definition av behandling i institutionsvård

Länsstyrelsen vill betona att kvaliteten i placeringar och vården är avhängig en reglering av vad behandling i institutionsvård för barn och unga innebär. Utan denna definition kommer kommunerna ha svårigheter med att veta vilken vård de kan förvänta sig att placeringen innebär. En tydlig och ändamålsenlig definition eller beskrivning av vad behandling innebär inom institutionsvård för barn och unga bör vara en central uppgift i Socialstyrelsens fortsatta arbete med nationell samordning inom samhällsvården för barn och unga och kunskapsstöd till huvudmän.

Utslussning av barn och unga från placeringen

Utredningen berör inte hur utslussning eller eftervård ska planeras och genomföras, det vill säga stödjande insatser i övergången från en placering till hemmet eller annat boende. Länsstyrelsen vill dock betona vikten av att en planering prioriteras och genomförs för en hållbar och trygg övergång i vårdkedjan för dessa barn. Det förekommer att planeringen är bristfällig eller att den saknar hur stödet och vården ska tillgodoses när vården upphör.

De som medverkat i beslutet

Beslutet har fattats av landshövding Lena Rådström Baastad med samordnare mäns våld mot kvinnor Madelene Larsson som föredragande. I den slutliga handläggningen har även tf. avdelningschef Jonas Jansson och enhetschef Anna Andersson deltagit.

Denna handling har godkänts digitalt och saknar därför namnunderskrift.

Kontaktuppgifter till Länsstyrelsen

Kontakta oss via e-post orebro@lansstyrelsen.se, postadress Länsstyrelsen Örebro län, 701 86 Örebro, eller ring vår växel 010-224 80 00.

Vår webbadress är lansstyrelsen.se/orebro.

Du kan läsa om hur Länsstyrelsen behandlar personuppgifter på Länsstyrelsens webbplats:
www.lansstyrelsen.se/orebro/personuppgifter